

PERUSTUUKO 'SOKRAATTINEN KYSELYTEKNIikka' KEHÄPÄÄTELMÄÄN?

Lukiessani Platonin dialogeja hiipii mieleeni ajatus, onko Sokrateen kyselytekniikassa kyse kehäpäätelmästä. Huomionarvoista Sokrateen jankkaavassa kyselyssä mielestäni on, että hän aina *itse* antaa esimerkit halutessaan vastauksen johonkin. Dialogissa saatetaan käydä esimerkiksi läpi pitkä litania erilaisia ammatteja Sokrateen halutessa tietää, mikä ominaisuus milläkin ammatinharjoittajalla on oltava soveltuakseen po. ammattiin. Tällä tavoin se runsas materiaali joka esimerkeiksi otetaan, tarkoitushakuisesti johdattaa myös vastauksen tiettyyn suuntaan. Kun päättely etenee tietyn kaavan mukaisesti, se samalla rajaa myös vastauksen tähän kehäänsä. Ja johdonmukaisuus jolla esimerkistä toiseen on edetty, ikään kuin väistämättä johtaa oikeaan johtopäätökseen – vaikka useimmiten mitään lopullista päätelmää ei synnykään. Kun siis vastaaja on useamman kerran peräjälkeen päätenyt yksimielisyyteen Sokrateen kanssa, nämä toistot ja onnistumiset tallaavat polun, joka johtaa jatkossakin samanlaiseen päättelyyn.

Esimerkkinä voi käyttää vaikka *Hippiasta* (*lyhyempi dialogi*). Siinä Sokrates etenee juoksijan, painijan, kauniin liikunnan, äänen, jalkojen, silmien, perämelan, jousen, lyyran, huilun, luonteenlaadun jne. kautta oikeudenmukaisuuteen. Jokaisen esimerkin kohdalla on todettu, että hyvä suoritus on parempi kuin huono, mutta tahallaan tehty huono suoritus on tahattomasti tehtyä huonoa suoritusta parempi, koska suorittajalla on kuitenkin kyky suorittaa tämä tehtävä myös hyvin. Kaiken tämän Hippias myöntää. Mutta sitten tullaankin oikeudenmukaisuuteen. Sellainen sielu, jolla on kykyä ja taitoa, on oikeudenmukaisempi kuin tietämätön sielu. Tällöin myös tämän tietävämmän sielun tahallaan tekemä epäoikeudenmukainen teko on myös parempi kuin sellaisen tyhmyyttään tekemä. Hyvälle ihmiselle onkin siis ominaista tahallinen epäoikeudenmukaisuus!

Tässä katsannossa sokraattista dialogia voi pitää myös eräänlaisena pitemmän kaavan syllogismina. Kun edellä kuvattu tahallaan tehty huono suoritus on

parempi kuin tahattomasti tehty, voi tästä äärimmilleen vietyä vetää syllogistisen johtopäätöksen, jossa hyvä ihminen onkin huono ihminen:

Hyvä ihminen on kykenevä pahaan.

Epäoikeudenmukaisuus on paha.

Hyvä ihminen on epäoikeudenmukainen.

Tämän kaltaisessa päättelyssä jäädään keuhkoihin, koska siinä pidetään tahallaan tehtyä huonoa hyvän ominaisuutena, tarkastelematta, käyttäkö hyvä tätä huonoa ominaisuuttaan. Hyvällä on kaksi vaihtoehtoa, tehdä hyvin tai huonosti. Hyvä suoritus tekee hyvästä juuri hyvän, mutta onko tahallaan tehty huonompi suoritus edelleenkin hyvää vain sen takia, että hyvällä on potentiaali tehdä suoritus myös hyvin? Huonolla taas ei ole tätä vaihtoehtoa. Se ei voi tehdä kuin huonosti. Eikö hyvän tee hyväksi nimenomaan se, että se valitsee kahdesta vaihtoehdosta juuri hyvän? Sokrateen oma ajatus, ettei ihminen tee tahallaan paha, jää tässä päättelyssä kehän ulkopuolelle.

Saattaa tosin olla Sokrateen kaukovi-

sautta jättää Hippias tässä ymmälleen, niin että hän alkaisi itse miettiä näitä eettisiä kysymyksiä. Ja onko nimenomaan tämä mielestäni kehässä pyörivä päättely juuri se 'sokraattinen metodi', jolla hän yrittää saada keskustelukumppaneitaan ajattelemaan asioita itsenäisesti ja kyseenalaistamaan itsestäänselvyyskysymyksiä?

Filosofian 'harrastajana' kiinnostaisi kuulla alan asiantuntijoilta, onko 'sokraattista dialogia' tutkittu edellä kuvatuista näkökulmista?

Markku Kailabeimo